

Episcopus Romanus succedit jure divino B. Petro; verum, quoniam modo assumi debeat Episcopus Romæ, an necessario per electionem a pluribus factam, vel alio modo, non ita constat.

Si de facto queratur, certum est Episcopum Romanum semper, ab ipsismet initis ad nostram aetatem, designatum assumptumque fuisse per electionem, nisi forte excipere debeamus successorem immediatum S. Petri, quem nonnulli dicunt nominatum ab ipso principe Apostolorum, uti supponitur in cap. *Si Petrus*, 1, caus. 8, q. 1. Sed hoc valde dubium; nam epistolam Joannis III ad Episcopos Galliae et Germania, e qua deducitur textus allatus, suppositam fuisse ab Isidoro Mercatore doctiores critici tenent, duce Baronio (*Annales* ad an. 522, § 5. Cf. Berardi, tom II, cap. LVI.) Si autem de jure quæstio moveatur, res difficilior evadit. Electio fuitne determinata voluntate Christi, ut solus modus quo designari oporteat Episcopum Romæ, successorem Petri? SS. Pontifices possuntne alium modum instituere, aut etiam pro suo prudenti arbitrio sibimet assumere successores?

Multi arbitrantur, non jure divino, sed humano, constitutum fuisse ut Papa designaretur suffragiis electorum; quod probare enuntunt ex silentio Scripturarum et traditionis circa divinam ea de re ordinationem. Inde concludunt S. Pontificem posse immutare modum consuetum, et nominare illum qui, post suam mortem, Sedem Apostolicam occupare debeat. Alii, ut putamus communius, tenent id excedere limites juris pontificii: 1º quia presumendum est usum adeo constanter, ac invariabiliter servatum in electione Pontificis, indicatum fuisse divina Christi voluntate; 2º quia jus quod tribueretur Pontifici suum sibi nominandi successorem vergeret in detrimentum Ecclesiæ, illam utique exponendo successioni plurium Pontificum qui Sanctam Sedem, veluti hæreditate inter cognatos, occuparent; quod foret maximum malum et obstaculum reformationi abusum; 3º quia dum Papa superstes est, non potest

SECTIO II^a

DE SUMMO PONTIFICE.

71. — Quæ in præcedenti sectione diximus juxta fidem catholicam de primatu beati Petri, de quo fusi disserunt theologi, hæc nunc considerare oportet in ordine ad disciplinam.

Principium fundamentale ex quo, more canonistarum, deducemus vim decretalium Sanctæ Apostolicae Sedis, consignatur in definitione concilii Florentini: « Definimus Sanctam Apostolicam Sedem, et Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum, et ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri principis Apostolorum, et verum Christi vicarium et omnium Christianorum patrem ac doctrinam existere, et ipsi in beato Petro, pascendi, regendi, et gubernandi Ecclesiam a Domino Nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis ecumenicorum conciliorum, et in sacris canonibus continetur. »

Triplex erit articulus: 1us De electione S. Pontificis; 2us de illius jurisdictione; 3us de ministris jurisdictionis pontificie.

ARTICULUS PRIMUS. — DE ELECTIONE SUMMI PONTIFICIS.

72. — I^o Utrum per electionem designari debeat summus Pontifex, an alio modo posset assumi?

alium sibi in regimine consociare, non enim patitur Ecclesia una multiplicitatem sponsorum; instanti autem quo defunctus est, nullo amplius jure potitur ad transmittendum alteri pontificatum. « Effectus nominationis, ait Barbosa, refertur ad tempus inhabile, quo eligens Pontifex jam non est; igitur nullo modo futurum successorem eligere potest. »

Hinc doctissimus Fagnan concludit Papam nullatenus posse sibi eligere successorem, et, si eligat, irritam esse electionem. (Barbosa, *Jus eccles. univers.*, lib. I., cap. 1, n. 38-41; Fagnan, in cap. *Acceptimus, de PACTIS*, n. 29.)

Suarez, propositis duabus opinionibus contradictoriis, addit: « Ego, nec simpliciter concederem dictam potestatem Pontifici, nec negarem simpliciter. Potest ergo Papa ordinare modum electionis, justum tamen et utilem Ecclesiae, qui non sit in ejus destructionem, sed aedificationem; quare, si tentaret predictum eligendi modum tanquam ordinarium prescribere, is minime valeret, nec esset observandus, quia plane vergeret in perniciem Ecclesiae. Attamen, si in casu raro, urgente aperta Ecclesiae necessitate, id facheret, juste ageret, legitima que uteretur potestate, ut arbitror. » (Suarez, *de Fide*, dis. put. x, sect. iv, n. 16.)

Huic questioni non immorabitur, quae otiosa satis videri potest. Etsi periculosissima tempora intercesserint quibus valde urgens fuisset futurum Pontificem designari ante obitum Pontificis regnantis, ut schismati imminentia via certius praecluderetur, id tamen nunquam factum est. Probabile non est quod in futuris temporibus unquam tentetur.

73. — II° *Quis modus servatus sit in electione S. Pontificis usque ad saeculum duodecimum?*

Primaeva aetate, electio S. Pontificis facta est ab Episcopis provincie, clero urbis, et plebe, juxta disciplinam quae generatim invaluerat apud Occidentales, et ad quam alludit S. Leo hæc scribens ad Rusticum Narbonensem: « Nulla ratio sinit ut inter Episcopos habeantur qui nec a clericis sint electi,

« nec a plebis expediti, nec ab Episcopis provincialibus, cum Metropolitani iudicio, consecrati. » Cap. *Nulla*, 1, dist. 62.

Hæc autem disciplina variis vicibus obnoxia fuit ratione temporum, prout visum est necessarium excludere a suffragiis quosdam illorum qui ad electionem prius concurrebant, et implorare principum praesidia, quibus legitimæ elections ad effectum perducerentur, non obstante contradictione ambientium Pontificatum.

Ad vitandum præproperas elections, statutum fuit ut nonnisi post tertium diem a depositione defuncti Pontificis, de successore eligendo quisquam tractare præsumeret; et tunc electio fieret *adunato clero et filiis Ecclesiae*, proceribus nempe et optimatibus plebis.

Omnis pactiones fuerunt districtius proscriptæ, et cautum ut, inter plures de quibus certamen emerserit, is semper preferretur in quem major eligentium pars consensisset. Statuitur in concilio Romano (an. 1059, sub Pontificatu Nicolai II): « Si quis pecunia, vel gratia humana, vel populari seu militari tumultu, sine concordi et canonica electione, ac benedictione Cardinalium Episcoporum, ac deinde sequentium ordinum religiosorum clericorum, fuerit apostolicæ Sedi inthronisatus, non apostolicus, sed apostaticus habeatur; liceatque Cardinalibus Episcopis, cum religiosis et Deum timentibus clericis et laicis, invasorem, etiam cum anathemate, et humano auxilio et studio, a Sede Apostolica repellere. » (Dist. 79, can. 2, 7, 9, 10.)

Humanum hoc auxilium præstiterunt imperatores. Jam ab ineunte saeculo quinto, an. circiter 420, Bonifacius I ab Honorio Augusto præsidium imploraverat, quo præcaverentur factiones quibus haud semel perturbata fuerat Ecclesia, occasione electionis. Ex tunc principes patrocinium suscepserunt Romanæ Ecclesie, et plurimum cleris populusque illorum voluntati delitul; paulatim res eo devenerunt ut non alii eligerentur Pontifices quam qui imperatoribus, aliisque dominantibus in Italia

accepti essent, veluti hisce principibus jus quoddam daretur consentiendi in electionem Pontificis, et electio non omnino firma haberetur, nisi obtento illorum assensu. Hinc venit quod imperatore Romano apud Constantinopolitanam urbem degente, vices illius ad hoc suppleret Exarchus Italiæ, ad quem primi de clero et primicerius notariorum mittebant relationem electionis novi Pontificis, ut eam nomine principis confirmaret¹.

Translato imperio Occidentis a Græcis ad Latinos, imperatores easdem fere partes habuerunt in electione SS. Pontificum usque ad tempora S. Gregorii VII. Primi quidem qui hac dignitate insigniti sunt, Carolus Magnus et Ludovicus Pius, integrum libertatem clero populoque Romano dimiserunt suum Antistitem eligendi, retento solum officio tuendi Ecclesiam Romanam contra insultus ambientium thronum apostolicum, qui scilicet ordinem electionum vi perturbarent. Verum decursu temporum, ex quo ad imperium assumti sunt principes Germani, protectio in dominatum versari visa est; causa, aut specie protegendi libertatem electionis, imperatores obtinuerunt ut electus non consecraretur nisi præsentibus deputatis, vel etiam, quod usu postea invaluit, donec ipse electus ad aulam imperiali deputavisset, et de assensu principis certior factus esset. Jus illud imperatoribus, usu et privilegiis apostolicis utecumque inductum, confirmavit Nicolaus II in concilio Romano, an. 1059, decreto de electione, in quo Pontifex statuit ut Episcopus Romanus « eligatur de ipsis Ecclesiæ gremio si reperitur idoneus... salvo debito honore et reverentia dilecti filii nostri Henrici qui in præsentiarum rex habetur, et futurus imperator, Deo concedente, speratur, sicut jam sibi concessimus, et successoribus illius qui ab hac Apostolica Sede personaliter hoc jus impetraverint. » (Cap. *In nomine Domini*, 1, distinct. xviii.) Gregorius VII, qui ad Sanctam Sedem promotus est anno 1073, suorum prædecessorum praxi morem gessit,

¹ Dist. 97, can. 1, 2. *Liber Diurnus*, R. P. P., cap. ii, *de Ordinatione S. Pontificis*.

expectando donec imperator assensum præstisset electioni, antequam ordinationem ipse susciperet; verum postea hauc disciplinam in futurum immutavit, propterea quod nedum tunc temporis prodesset Ecclesiæ, principes ea abuterentur ut sacrum Antistitutum electionem ad se pertraherent¹.

Sæculo subsequenti, anno scilicet 1114, Innocentius II semovit populum ab electione, ob frequentes tumultus quos laici excitabant; paulo post cleris inferior suffragandi jure fuit privatus, et ad solos Cardinales res tanti momenti delata est. Alexander III confirmavit jus Cardinalibus exclusive attributum, et simul decrevit ut is solus canonice electus haberetur in quem duæ ex tribus partibus Cardinalium consensissent. (Cap. *Licet*, 6, *DE ELECTIONE*.)

74. — III° *Quis modus a sæculo decimo tertio servetur in electione S. Pontificis?*

Gregorius X disciplinam *Conclavis* instituit, decreto in concilio generali Lugdunensi lato, an. 1273, ad impediendum ne vacatio Sedis Apostolice per diuturnum tempus protraheretur, et ad imponendum finem, quantum possibile esset, discordiis elegantium. Itaque :

1° Post decem dies funeribus Papæ defuncti impensos, Cardinales omnes praesentes conclave ingrediuntur, e quo non exituri usquedum electionem perfecerint. « Nulli ad eosdem aditus pateat, ait Gregorius X, vel facultas secrete cum eis loquendi; nec ipsi aliquos ad se venientes admittant nisi eos qui de voluntate omnium Cardinalium, pro iis tantum quæ ad electionis instantis negotium pertinent, vocaverint. » Præterea Cardinalibus mandatur ab aliis negotiis penitus vacare, nisi urgens inciderit necessitas providendi bono Ecclesiæ. (Videas plura de sanctionibus in hunc finem adhibitis, in cap. *Ubi periculum*, 3, *DE ELECTIONE*, lib. I, in vi.)

2° Electio fit per scrutinium, vel per compromissum, vel

¹ *Histoire du pape Grégoire VII*, par Voigt, 2e partie, chap. v. — *Histoire de l'Église*, par Rohrbacher, t. XIV.

per *quasi-inspirationem*, juxta regulas generales quas concilium Lateranense pro omnibus electionibus solemnibus præcripsit, cap. *Quia propter*, 42, DE ELECTIONE, lib. I Decret. Quando adhibetur *scrutinium*, tres assumuntur e collegio qui secrete et sigillatim vota singulorum diligenter exquirant scriptis redacta, et mox publicent in communi, quod repetitur donec concurrant in eundem suffragia duarum partium¹. Si per *compromissum* velint procedere, necesse est ut omnes uni, aut quibusdam, concedant officium eligendi, spondendo se ratihabituros electionem sic celebratam. Tandem electio fit per *quasi-inspirationem*, si, nulla *prævia* habita deliberatione, omnes simul consentiant: talem unanimitatem a Deo inspiratam merito præsumunt.

5º Cæterum, quavis ratione procedant, necesse est quasdam servari conditiones: 1º ut omnes Cardinales qui jure communi habent facultatem suffragandi, ad conclave admittantur quocunque tempore civitatem advenerint, electione nondum consummata; 2º ut electores libertate fruantur in ferendis suffragiis. Si per metum gravem addicantur, vel errore substantiali decipientur, non valet electio, uti generatim statuit cap. *Cum dictus*, 32, et cap. *Quisquis*, 43, DE ELECTIONE. Hæc libertas supponit electores posse, pro suo nutu et dictamine conscientiæ, eligere quem voluerint²: unde vel unius exclusio jus lœdit, et eo gravior injuria sit Ecclesiæ, quò persona exclusa præ cæteris reputatur magis idonea regimini. Nihilominus tamen, cum

¹ *Publicato* scrutinio si due partes suffragiorum in eundem non consenserint, cardinales qui sua vota non dederunt candidato, possunt uni ex nominatis accedere, per schedulas etiam secretas, ut perficiatur numerus necessarius votorum ad consummationem electionis, juxta formam prescriptam a Gregorio XV constitutione *Eterni Patris Filius*, an. 1621. Id vocatur *accessus*.

² Ea quæ jam pluribus abhinc saeculis quidam principes (imperatores Germaniæ, reges Galliæ et Hispaniarum) pretulerunt, ne quis sibi non gratius eligeretur in Pontificem, Ecclesia numquam sua auctoritate sancivit, licet, ob bonum pacis, Cardinales consueverint rationem habere *exclusionis* in electione.

relinquatur, etiam hac exclusione facta, ampla facultas assu-mendi dignum, probabile non est ita lœdi libertatem ut in discrimen veniat validitas electionis. 3º Ut electione libere celebrata, res acta sit respectu electorum, adeo ut jam non valeant variare in suis suffragiis: cap. *Publicato*, 58, eod. tit. Penes autem electum est non consentire electioni; quod si præstiterit assensum, eo ipso Pontifex jure divino constituitur.

4º Cardinalis primus ex ordine Diaconorum peractam electionem solemniter populo significat his terminis: *Annuntio vobis gaudium magnum; habemus Papam, Eminentissimum et Reverendissimum Dominum N... qui sibi nomen elegit, ut N... in posterum vocetur.*

ARTICULUS II. — DE JURISDICTIONE S. PONTIFICIS.

* 75. — Prærogativas et jura Romani Pontificis et Primatu Apostolico deducimus, qualis definitur a concilio Florentino cuius verba supra retulimus (nº 71), et probatur in tractatu de *Ecclesia*. Constitutus est scilicet, in persona Petri principis Apostolorum, doctor et pastor omnium fidelium, centrum unitatis catholiceæ, in quo omnes ecclesiæ particulares convenire debent. In eo consistit summa jurisdicçio quæ est potestas docendi, disponendi bona spiritualia, et regendi societatem christianam, in ordine ad cultum Dei et animarum salutem. Postquam haec jura explicata fuerint, pauca subjiciemus de litteris pontificiis, quibus S. Pontifex suas voluntates indicit, et de earumdem litterarum promulgatione.

* 76. — Iº Quæ corollaria deducantur ex titulo doctoris Ecclesiæ catholicæ?

Ex titulo doctoris sequitur 1º jus condendi decreta seu definitions dogmaticas, circa fidem et mores, quæ ad omnes et